

Dvadeset godina nesvrstavanja

SERGEJ KRAJGER
predsednik Predsedništva SFRJ

Nesvrstanost — savest i budućnost čovečanstva

Beogradska konferencija šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja održana je pre 20 godina. Bio je to istorijski, prvi sastanak predstavnika naroda koji nisu imali veliku ekonomsku niti vojnu moć, ali su, u ime celog čovečanstva, digli svoj glas u zaštitu mira, da bi — neumitnom logikom razvoja — ubrzo izrasli u takvu moralnu i političku snagu kakvu svet do danas nije poznavao.

Sa pijetetom se sećamo inicijatora i domaćina ove konferencije, koja je otvorila novo poglavlje u savremenim međunarodnim odnosima, državnika čija je vizionarska misao bila okrenuta budućnosti čovečanstva — našeg predsednika Tita. Sećamo se njegovih prijatelja i saboraca, sa kojima je jedinu alternativu opasnostima podeljenog sveta video u politici nesvrstanosti — predsednika vlade Indije Džavaharlala Nehrua, predsednika Ujedinjene Arapske Republike Gamala Abdela Nasera, predsednika Gane Kvame Nkrumaha, predsednika Indonezije Ahmeda Sukarna, kao i niza drugih državnika Azije, Afrike i Latinske Amerike, koji su od samog početka takođe bili pioniri našeg pokreta.

Odajemo zato priznanje državicima Alžira, Avganistana, Burme, Etiopije, Gvineje, Iraka, Jemena, Kampučije, Kipra, Kube, Libana, Malija, Maroka, Nepala, Saudijske Arabije, Somalije, Sudana, Šri Lanke, Tunisa i Zaira, koji su učestvovali na Beogradskoj konferenciji; takođe i predstavnicima zemalja Latinske Amerike, oslobodilačkih pokreta, socijalističkih i drugih naprednih partija, koji su prisustvovali kao posmatrači.

Značaj, veličina i životvornost Beogradske konferencije stalno dobijaju nove potvrde. Najznačajnije je, verovatno, što su njeni učesnici — uviđajući jasno istorijsku neminovnost duboke nacionalne, društvene, političke i ekonomske emancipacije naroda sveta — u tim teškim danima hladnog rata ocenili da podela sveta na vojno-političke blokove i konfrontacija velikih sila oko sfera njihovog političkog uticaja i interesa ugrožavaju mir i slobodu naroda. Oni su izrazili uverenje da toj podeli treba suprotstaviti politiku mira i aktivne miroljubive koegzistencije naroda i država, bez obzira na razlike u društvenim uređenjima. Time su probudili nadu čovečanstva u mogućnost drugačijeg razvoja od onog opterećenog nadmetanjima velikih sila i blokova. Uspešni tokovi antikolonijalne revolucije, koja je izmenila sliku sveta i donela slobodu i nezavisnost desetina novooslobođenih zemalja, ohrabрили su veru da je moguće izgraditi stabilniji i pravedniji svet ako oni koji su služili kao objekt politike velikih i moćnih postanu suvereni subjekt u međunarodnim odnosima, kao što su već postali u svojim zemljama gospodari sopstvene sudbine. Konferencija u Bandungu, održana nekoliko godina ranije, predstavljala je svojim rezultatima značajno iskustvo i ohrabrenje beogradskom okupljanju.

Bila je to polazna tačka zajedničke akcije kako bi se sa starog poretka, zasnovanog na dominaciji i neravnopravnosti, prešlo na stvaranje novih odnosa u svetu, koji se temelje na slobodi, jednakosti i društvenoj pravdi, koji vode blagostanju — kako je to rečeno u Beogradskoj deklaraciji.

Ta, danas već daleka 1961. godina samo je jedna u nizu teških i brojnim opasnostima bremenitih posleratnih godina. Ideali koji su, nakon pobede antihitlerovske koalicije, doveli do stvaranja Organizacije ujedinjenih nacija, pobudili su u svetu optimizam u bolju zajedničku budućnost. No, oni su se veoma brzo suočili sa surovom realnošću sveta podeljenog na antagonističke blokove i izloženog političkim, ekonomskim i psihološkim pritiscima hladnog rata koji je svakog trenutka pretio da se pretvori u pravi, vrući.

Gledajući danas na te događaje sa izvesne vremenske distance, zaista je teško naći prave reči kojima bi se mogao izraziti epohalni, istorijski značaj antikolonijalne revolucije koja je suštinski izmenila sliku sveta. Na svetsku scenu su stupile desetine i desetine novooslobođenih, nezavisnih naroda i zemalja — većina je to postala prvi put u svojoj istoriji — i svojom borbom za slobodu, nezavisnost, za punu nacionalnu i ekonomsku emancipaciju, za slobodno raspolaganje sopstvenim prirodnim bogatstvima dali bitna obeležja i pravac opštem progresu u svetu i procesu demokratizacije međunarodnih

odnosa. Drug Tito je vrlo rano uočio i često isticao da su autentične narodnooslobodilačke revolucije ovih naroda, slično kao i naša socijalistička, istakle kao svoj imperativ očuvanje i jačanje nezavisnosti, i to je bila pokretačka snaga za njihova vanblokovska opredeljenja i politiku nesvrstanosti, koja je istovremeno postala i oslonac progresivnih transformacija svake od tih zemalja, uz veliko bogatstvo specifičnih puteva.

S tim u vezi, hteo bih da podsetim i na misao druga Kardelja da su društveno-istorijski koreni nesvrstanosti odredili celovitost i univerzalnost njenih težnji, interesa i ciljeva. A, istovremeno, pokret nesvrstanosti — svojom svetskom ulogom — snažno utiče na progresivna društvena kretanja u nesvrstanim zemljama i u svetu uopšte. Ovo dijalektičko jedinstvo, da se tako izrazim, bitno je obeležje politike nesvrstanosti od njenog početka i, istovremeno, sa svoje strane pokazuje koliko je ona imanentna procesima nacionalne i socijalne emancipacije, procesima koji — kao i svi istinski društveni procesi naprednih masa — u suštini i nemaju svoju granicu i svoj kraj.

Nije stoga neobično što su na raznim stranama sveta slobodarski duhovi, odani nezavisnosti svoje zemlje i spremni da se bore za nezavisnost drugih naroda, tražili načina da izađu iz bespuća hladnog rata. U tom pravcu je bila usmerena konferencija u Bandungu, kao i čitav niz konferencija i sastanaka državnika zemalja van blokova, u periodu 1955—61. godine — na Brionima, u Akri, Sanikeliju, Tunisu, Adis Abebi, Kairu, Brazavilu, Kazablanki, na XV zasjedanju Generalne skupštine OUN. U svim tim i mnogim drugim prilikama, oni su delili ista osećanja i težnje ka nezavisnosti, slobodi, miru i ravnopravnosti. Istovremeno sazrevanje sličnih ideja u Aziji i Africi, Evropi i Latinskoj Americi ukazuje na univerzalni karakter politike nesvrstanosti, koji je od njenog početka odgovarao najdubljim težnjama čovečanstva.

Kriterijumi nesvrstanosti, osnovni principi i ciljevi politike i pokreta nesvrstanosti, jasno i nedvosmisleno su formulisani još 1961. godine, i u potpunosti su potvrdili svoju životvornost.

Nacionalna nezavisnost i pravo svih zemalja na slobodan društveni, politički, ekonomski i kulturni razvoj; nevezanost od velikih sila; borba protiv imperijalizma, kolonijalizma, neokolonijalizma, rasizma i svih vidova ekspanzionizma, strane dominacije i hegemonije; aktivna miroljubiva koegzistencija, nemešanje i neintervencija; uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka i suverenitet nad prirodnim bogatstvima; suprotstavljanje podeli sveta na antagonističke saveze i blokove; odbacivanje politike stvaranja sfera

uticaja i negiranje doktrine o ravnoteži straha; neupotreba sile, rešavanje sporova miroljubivim sredstvima — predstavljaju samo najvažnije principe i ciljeve politike i pokreta nesvrstanosti. Već i njihovo prosto nabranje sugerise uverenje koliko je ovaj *credo* politike nesvrstanosti aktuelan upravo danas.

Ovi principi predstavljaju i danas pouzdan, nezamenljiv oslonac, kriterijum i instrument u prepoznavanju i razrešavanju ogromnih protivrečnosti savremenog sveta, u borbi za mir i demokratizaciju međunarodnih odnosa.

Naredne konferencije na vrhu u Kairu, Lusaki, Alžiru, Kolombu i Havani, kao i ministarske konferencije u Džordžtaunu, Limi, Beogradu i Delhiju — razradile su i učinile još reljefnijim političke stavove donete na Prvoj konferenciji. Na solidnim temeljima izgrađena je veličanstvena zgrada. Politika i pokret nesvrstanosti trajno su afirmisani kao nezavisni vanblokovski faktor u međunarodnim odnosima.

Neuništiva težnja naroda za nacionalnim oslobođenjem, slobodnim izborom puteva unutrašnjeg razvoja i ravnopravnim sudelovanjem u međunarodnim odnosima duboko prožimaju ideju nesvrstanosti i akcije nesvrstanih zemalja

Nezavisan, samostalni karakter pokreta i politike nesvrstanosti — kao njihova bitna karakteristika — prirodno je proizašao iz nacionalnooslobodilačkih borbi i revolucija, kroz koje je prošla većina zemalja koje su udružile svoju međunarodnu akciju na platformi nesvrstanosti, kao i iz njegovih demokratskih i progresivnih ciljeva u međunarodnim odnosima. Neuništiva težnja naroda za nacionalnim oslobođenjem, slobodnim izborom puteva unutrašnjeg razvoja i samostalnim i ravnopravnim sudelovanjem u međunarodnim odnosima duboko prožimaju ideju nesvrstanosti i akcije nesvrstanih zemalja. One su, istovremeno, duboko uverene — a to potvrđuje i iskustvo proteklih 20 godina — da time ostvaruju najpovoljnije opšte i međunarodne uslove za slobodan razvoj i progresivno razrešavanje unutrašnjeg društvenog razvoja svake zemlje.

Svojom 20-godišnjom zajedničkom upornom borbom za mir i jačanje međunarodne bezbednosti, i konstruktivnim prilazom svim brojnim međunarodnim krizama i problemima, svojim odlučnim zalaganjem za primenu principa aktivne miroljubive koegzistencije,

za razoružanje, za pregovaranje i sporazumevanje — nesvrstane zemlje dale su ogroman doprinos ublažavanju ratne opasnosti, koja stalno pretila svetu. Već i samom svojom pojavom, delovanjem u Organizaciji ujedinjenih nacija, jačanjem i pretvaranjem svetske organizacije u univerzalni svetski forum, sprečile su potpunu podelu sveta na antagonističke blokove. Prve su se založile za uspostavljanje dijaloga među velikim silama i za stvaranje uslova za popuštanje međunarodne zategnutosti, koje bi obuhvatilo sve regione sveta i sva sporna pitanja međunarodnih odnosa. I same izrasle iz antikolonijalne i oslobodilačke borbe, nesvrstane zemlje pružaju najveću podršku i pomoć narodima koji se još bore protiv strane dominacije. Definisanjem i afirmacijom principa koji sve više dobijaju trajnu vrednost i postaju normativi ponašanja u odnosima među državama, politika i pokret nesvrstanosti dali su i daju ogroman doprinos demokratizaciji savremenih međunarodnih odnosa.

Nesvrstane zemlje su i danas najaktivniji članovi Organizacije ujedinjenih nacija, glavna snaga osude i otpora politici sile, svakom stranom mešanju i intervenciji, nosioci borbe za novi međunarodni ekonomski poredak, za koncepciju oslanjanja zemalja u razvoju na vlastite snage, ali i najšire međunarodne saradnje. One su inicijatori ideje globalnih pregovora o ekonomskim problemima sveta i o novom međunarodnom ekonomskom poretku; protagonisti su stvaranja novog informativnog sistema u svetu.

Ovi pravci angažovanja pokreta nesvrstanosti imaju svoj izuzetan značaj upravo danas, kada se svet ponovo vraća prevaziđenim fazama hladnog rata. Pojedine blokovske sile postaju zarobljenici situacije koju su same stvorile, i koja se može prevazići samo povratkom na politiku detanta, konstruktivnim pregovorima i doslednom primenom principa aktivne miroljubive koegzistencije.

Odnoseći se kritički prema onom ponašanju u međunarodnim odnosima koje narušava detant i principe aktivne miroljubive koegzistencije, mi nikada nismo zauzimali, niti zauzimamo, *a priori* negativan i izjednačen stav prema blokovskim i drugim silama i zemljama. Kao što smo mnogo puta isticali, mi se opredeljujemo prema politici blokovskih sila i drugih zemalja zavisno od toga koliko njihovi konkretni postupci i ponašanje doprinose ili ne doprinose miru, popuštanju, poštovanju nezavisnosti, saradnji i napretku.

Politika i pokret nesvrstanosti se angažuju u prevazilaženju negativnih aspekata međunarodnih odnosa, bez obzira od kuda dolazili, čineći to u najširem interesu u skladu sa svojim osnovnim principima. U ostvarivanju tih principa, politika nesvrstanosti se ne opredeljuje za korake ove ili one strane, jer bi inače i sebe uključila

u lavirint nadmetanja. Ona utvrđuje svoje stavove samostalno o svakom međunarodnom problemu, kako je to još na prvoj, Beogradskoj konferenciji naglasio drug Tito. Podršku pozitivnim stavovima drugih pružamo pre svega svojom ukupnom politikom, u kojoj će uvek biti dovoljno vidljive podudarnosti i podrške onim koracima drugih koji služe opštim interesima.

Govoreći o principima nesvrstanosti, želim posebno da istaknem da smo, dosledno primenjujući ove principe — koji podrazumevaju i otvorenost za široku ravnopravnu saradnju, prožetu uzajamnim poštovanjem — ostvarili dobre, prijateljske odnose sa najvećim brojem zemalja u svetu, bile one u vojno-političkim savezima ili van njih.

Polazeći od tih principa, Jugoslavija je postigla zavidan nivo odnosa sa ogromnom većinom suseda, bez obzira na razlike u njihovim međunarodnim položajima. Sa nekima od njih smo svojevremeno imali i veoma ozbiljne granične probleme, a danas imamo stabilnu granicu i prijateljske odnose. Istim principima i težnjama se rukovodimo i kada su u pitanju oni sa kojima, na žalost, još nismo postigli željeni nivo uzajamnih odnosa. Ističem to i na ovom mestu, jer je naša politika dobrosusedstva, po svojoj suštini, organski deo i neposredan izraz naše nesvrstane politike kao naše trajne orijentacije.

Pre dvadeset godina, na to je često podsećao drug Tito, nesvrstani su apelovali na velike sile da makar sednu za sto i pregovaraju, ne bi li se otvorio put popuštanju. Danas nesvrstani aktivno učestvuju u rešavanju svih ključnih problema međunarodnih odnosa, dajući inicijative i doprinose sa težnjom da se prevaziđu uski, jednostrani blokovski koncepti, u opštem interesu. Iako su, razume se, prilike izmenjene, mi smo i danas prinuđeni da apelujemo na velike sile da bez odlaganja sednu za pregovarački sto i da konstruktivno, na miran način, priđu traženju rešenja koja vode jačanju detanta i koja bi ga mogla učiniti univerzalnim.

U Beogradu je, pre dvadeset godina, na Prvoj konferenciji bilo zastupljeno 25 zemalja i tri posmatrača. Danas je taj broj četvorostruko veći, uz blizu četrdeset zemalja, pokreta i organizacija koje svoj odnos prema nesvrstanosti manifestuju kroz prisustvo skupovima u statusu posmatrača ili pozvanog gosta.

Pre dve decenije na pokret i politiku nesvrstanosti se znatnim delom gledalo kao na prolaznu težnju grupe zemalja da, delujući kao moralni faktor, daju oduške svom neraspoloženju zbog zabrinjavajućih odnosa u svetu. Danas su pokret i politika nesvrstanosti široko priznat i respektovan trajan faktor međunarodnih odnosa.

Dugo su mnogi protagonisti blokovskih isključivosti verovali da će se pokret polarizovati i da će se njegovi delovi priključiti blokovima. Desilo se suprotno. Nijedna zemlja nije okrenula leđa politici nesvrstanosti, a pokretu je pristupilo više desetina novih zemalja, tako da danas čine većinu članova Organizacije ujedinjenih nacija.

Pre dvadeset godina nesvrstane zemlje su apelovale za veću pomoć zemljama u razvoju, za promenu njihovog položaja, shvativši da su nezavisnost, bezbednost, mir i dostojanstvo ljudi nespojivi sa siromaštvom i nepismenošću. Sukobljavajući se već u prvim godinama svoje nezavisnosti sa ogromnim privrednim teškoćama, novooslobođene zemlje su dolazile do saznanja da i sam postojeći sistem međunarodnih ekonomskih odnosa sputava njihov razvoj, da ih prepuštanje delovanju raznorodnih kapitalističkih odnosa međunarodnog tržišta i delovanju multinacionalnih kompanija, neumitno vodi ka sve većoj ekonomskoj zavisnosti od razvijenih zemalja — bivših metropola. Smetnje njihovom razvoju donose i podele na ekonomske blokove koji se zatvaraju u sebe i ograđuju raznim protekcionističkim i drugim barijerama. Pri postojanju drastičnih nejednakosti, formalno jednaki uslovi za sve bili su, u stvari, instrument eksploatacije u rukama bogatih i moćnih. Svaka nova tekovina naučne i tehnološke revolucije samo je proširivala postojeći dubok jaz, a protekcionizam, inflacija, monetarna nestabilnost u periodu recesije koji traje godinama, baca zemlje u razvoj u sve teži položaj.

Danas nesvrstane i druge zemlje u razvoju imaju razrađenu viziju drukčijih i demokratskih međunarodnih ekonomskih odnosa. Kao najaktivnije jezgro šire grupe zemalja u razvoju, nesvrstane zemlje su najviše doprinele stvaranju koncepta novog međunarodnog ekonomskog poretka, koncepta koji danas daleko prevazilazi prvobitne okvire traženja pomoći, i koji obuhvata najvažnije probleme iz oblasti trgovine, sirovina, industrijskog razvoja i transfera tehnologije, iz sistema informatike, delovanja transnacionalnih kompanija, monetarno-finansijskih odnosa.

Koncept novog međunarodnog ekonomskog poretka danas polazi, pre svega, od međuzavisnosti svih zemalja i zajedničkih odgovornosti za budućnost čovečanstva, te nužnosti promena u ekonomskoj strukturi i obezbeđivanja ravnopravnih odnosa u korišćenju raspoloživih potencijala u ostvarivanju zajedničkih interesa. Ali, on polazi i od neophodnosti da se obuzdaju stihijska kretanja koja su dovela dotle da manje od četvrtine čovečanstva raspolaže sa četiri petine bogatstva planete. Ovaj koncept je put i za

rešavanje kriza i mnogih problema razvijenih zemalja, kao što su nezaposlenost, ograničeno korišćenje kapaciteta, sputanost daljeg razvoja u kojem vojnoindustrijski kompleks guta najznačajnije ljudske i materijalne potencijale i tekovine nauke, a da i ne govorimo o drugim negativnim posledicama ovakve situacije.

Razradom sadržaja novog međunarodnog ekonomskog poretka i upornim zalaganjem za njegovo ostvarenje, nesvrstane zemlje su pokazale svetu da bi bilo ne samo neophodno već i sasvim moguće prekinuti začarani krug rasipništva i bede, bespoštednog uništavanja ljudskih i prirodnih resursa i straha od sutrašnjice. To je koncept koji otvara prostor za neslućeni razvoj proizvodnih snaga stavljenih u službu napretka čitavog ljudskog roda.

Sasvim je prirodno što borba za novi međunarodni ekonomski poredak sve više postaje snažan kohezioni faktor nesvrstanih zemalja, i već danas ima onu snažnu mobilizatorsku ulogu koju je svojevremeno, u pionirskim godinama, imala borba za mir, nezavisnost i ravnopravnost u svetu.

Sve to pokazuje koliko su pokret i politika nesvrstanosti danas realna materijalna snaga u svetu, sposobna da odgovori svom istorijskom zadatku.

Postojanje nesvrstanih zemalja i dosledno sprovođenje politike nesvrstanosti sužava prostore i domete blokovskih sukobljavanja i nadmetanja

Današnja krajnje složena i zabrinjavajuća situacija u svetu, koja nam svakim danom donosi nova zaoštrevanja i opasnosti po mir, još više naglašava ulogu i ogromne odgovornosti politike i pokreta nesvrstanosti u traženju rešenja za one goruće probleme od kojih zavise mir, bezbednost, izlazak iz krize i prevazilaženje neravnopravnih uslova za razvoj zemalja.

Nerešavanjem brojnih akutnih problema, produžavanjem starih i otvaranjem novih kriznih žarišta i stalnim jačanjem međunarodne zategnutosti, sve više je ugrožen mir u svetu. Sve je prisutnija primena sile i mešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja. Bitno se pogoršavaju i međunarodni ekonomski odnosi, a jaz između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju postaje sve dublji.

Naš stav prema nasrtajima na tuđu nezavisnost, na mešanje i pritiske sa strane dobro je poznat. On proističe kako iz naših socijalističkih uverenja, tako i iz fundamentalnih principa nesvrstanosti. Za nas nema i ne može biti dvojbe o nedopustivosti intervenci-

ja, mešanja i pritisaka sa strane na ma koju nezavisnu zemlju i pod ma kojim izgovorom. Sa tog stanovišta gledamo i na problem Kambodžije, Avganistana, Salvadora, tako ćemo gledati i na svaki drugi sličan problem, ma ko ga izazivao. To je za nas stvar principa, i mi od njega podjednako polazimo u svim takvim slučajevima. Ovaj trenutak, koji posvećujemo nesvrstanosti, jeste i prava prilika da to još jednom naglasimo.

Čitav dosadašnji razvoj pokazuje da blokovi ne pružaju garanciju da mogu ponuditi trajan i opšteprijehvatljiv izlaz, jer su mnogi problemi znatnim delom rezultat njihovog sukobljavanja i nadmetanja. Otuda, već samo postojanje nesvrstanih zemalja i dosledno sprovođenje politike nesvrstanosti sužava prostore i domete ovih opasnih nadmetanja i otvara put detantu kao univerzalnom procesu.

Ohrabruje činjenica da su u savremenom svetu sve prisutniji otpori politici sile i dominacije. Težnje ka nezavisnosti, ravnopravnosti i samostalnom društvenom razvoju postaju izraženije i odlučnije na svim područjima i kontinentima, u svim zemljama. Nesvrstane zemlje, i ne samo one, u politici nesvrstanosti vide pravi put ka obezbeđenju svoje nezavisnosti, ka ravnopravnim odnosima i očuvanju mira u svetu, kao i slobodnom unutrašnjem društvenom razvitku u skladu sa specifičnim društvenim odnosima i uslovima svake zemlje. Politika i pokret nesvrstanosti danas su više nego ikada postali i najširi vid progresivnih kretanja u svetu.

Mi smo, zajedno sa drugim nesvrstanim zemljama, uvek smatrali da politika popuštanja i saradnje, politika detanta, nema alternative i treba da bude univerzalan proces koji obuhvata sve probleme i sve regione. Čitava politika nesvrstanosti je konkretno zalaganje za detant upravo u tom smislu, bilo da se zalaže za razgovore i bolje odnose između velikih sila, za poštovanje principa miroljubive koegzistencije i suverenih prava svih zemalja i naroda na slobodan sopstveni razvoj i spoljnu politiku, za rešavanje postojećih kriza mirnim putem, ili za primenu politike široke, demokratske saradnje svih zemalja.

Problemi i otpori koji otežavaju, pa čak i onemogućavaju politiku detanta, prisutni su svuda, pa i u Evropi, koja je — konferencijom u Helsinkiju — politiku detanta podigla na nivo svečano preuzete obaveze.

Nezadovoljavajući dosadašnji tok Madridskog sastanka Konferencije o evropskoj bezbednosti i saradnji, usled težnji uskog kruga zemalja da se i ovaj skup, posvećen jačanju detanta, pretvori u područje blokovskog nadmetanja, upućuje nas na pojačane napore kako

bi bio otvoren put većem uzajamnom poverenju, smanjenju straha i realnih opasnosti od nove trke u naoružavanju, kao i široj saradnji u interesu evropskih i svih drugih naroda. Tesna saradnja neutralnih i nesvrstanih zemalja Evrope, usmerena ka ovim ciljevima, sa svoje strane pokazuje koliko su stremljenja nesvrstanosti podudarna sa demokratskim, humanističkim težnjama kojima se inspirišu neutralne i druge zemlje, a isto tako i mnoge političke snage, partije, nacionalni pokreti.

Izuzetnu zabrinutost izaziva postojeća situacija na Bliskom istoku i Mediteranu. Uporno uskraćivanje legitimnih prava palestinskom narodu, teški izraelski napadi na Liban i palestinske izbeglice u njemu, kao i teroristički napad na nuklearna postrojenja u Bagdadu, zatim zaoštrevanja u *Golfu* i na raznim tačkama Sredozemlja — sve su to izrazi šire i opasne krize u jednom krajnje osetljivom, nama susednom delu sveta. U njoj se lako mogu prepoznati i nastojanja faktora sa strane da ovakvu situaciju koriste u okviru svojih globalnih interesa, što krizu samo produžava i čini težom. Ovakva situacija u ovom delu sveta, u kojem su — kao susedi — zemlje različitih položaja i opredeljenja, utoliko više zahteva uporne napore kako bi došlo do popuštanja, u interesu svih mediteranskih naroda i mira u svetu.

Posebno ističemo da je neophodno zaustaviti sadašnju ubrzanu trku u naoružavanju. »Ako dođe do rata — sve ostalo trenutno nestaje«, upozorio je Džavaharlal Nehru već 1961. u Beogradu. Kao što nas zabrinjava svaki korak koji vodi održavanju ili jačanju ove opasne trke, tako nas duboko uznemirava i zabrinjava akutan problem prekrivanja Evrope nuklearnim raketama srednjeg dometa »Persing 2«, krstarećim raketama i onim SS-20, kao i svim drugim vrstama raketnih sistema koji, naoružani nuklearnim bojevim glavama, prete opstanku na našem kontinentu. Mi smo sa dubokim žaljenjem primili vest o odluci vlade SAD da otpočne proizvodnju neutronske bombe. Evropa je i do sada bila najveći arsenal, a sada je suočena i sa novim opasnostima.

Kao nesvrstana i socijalistička zemlja, zalažemo se za zaustavljanje trke u naoružavanju i za otpočinjanje procesa stvarnog razoružanja, u prvom redu tamo gde su i opasnosti za primenu sredstava masovnog uništavanja — zbog njihove ogromne koncentracije — najveće. Važnu ulogu u tome treba da ima širenje zona mira i bezatomskih zona i striktno poštovanje takvog njihovog statusa, kao i jačanje mera poverenja.

Polazeći od opštih uslova pokreta nesvrstanosti, koji se dosledno zalaže za proces razoružanja, i od vitalnih interesa svih naroda —

bez obzira na međunarodni položaj njihovih zemalja — mi ističemo ogromnu odgovornost vojno-političkih saveza i velikih sila, i apelujemo, tražimo njihovu suzdržljivost u ovom trenutku, kako bi se — makar u poslednjem času — zaustavio opasan proces čiji je krajnji ishod pun najvećih opasnosti za sve. Narodi će ceniti velike i moćne zemlje ne po prednosti u naoružanju, koja se — uostalom — u današnje vreme teško može i ostvariti na duži rok, već po stvarnim doprinosima politici popuštanja, koja svim narodima i svim ljudima treba da donese više spokojsva i sigurnosti, kao i mogućnosti za njihov uspešniji razvoj u miru i saradnji.

Zajedno sa svim nesvrstanim zemljama, pridajemo izuzetan značaj dovršetku procesa dekolonizacije i ostvarivanja prava svih naroda juga Afrike na slobodu, nezavisnost i samostalno odlučivanje o svom razvoju. Dekolonizacija je od početka činila organsku vezu sa nesvrstanošću, kao što je to slučaj i sa svim drugim što služi slobodi naroda i ljudi. Svesni smo tendencije da se i proces dekolonizacije skrene i stavi u funkciju uskih interesa preživelih snaga, i da se, umesto rešavanja ovog problema, otvore novi prostori za mešanja sa strane. To nesvrstane i sve druge zemlje, a posebno Organizaciju ujedinjenih nacija, stavlja pred obavezu da ulažu nove istrajne napore kako bi se konačnom dekolonizacijom uklonili teški ostaci prošlosti — kolonijalna zavisnost, aparthejd, rasna diskriminacija, a istovremeno i suzilo područje nadmetanja stranih faktora, čije posledice pogađaju sve.

Utoliko više zaslužuje najoštriju osudu sadašnji oružani napad južnoafričkog režima na nezavisnu i nesvrstanu Angolu. Ogromna većina u Organizaciji ujedinjenih nacija i u Savetu bezbednosti s pravom je energično osudila ovaj agresivni akt Južnoafričke Republike, koji na žalost još traje. Tim pre začuđuje i zabrinjava onemogućavanje da Savet bezbednosti obavi svoju osnovnu ulogu i stane na put agresoru u zaštiti nezavisnosti i integriteta jedne suverene zemlje.

Dajući na svojoj Šestoj konferenciji u Havani inicijativu za pokretanje globalnih pregovora o međunarodnoj ekonomskoj saradnji za razvoj, nesvrstane zemlje su ponovo potvrdile svoje jedinstvo na platformi novog međunarodnog ekonomskog poretka.

Uviđajući i stalno ističući suštinsku povezanost i međuzavisnost problema u svim najvažnijim oblastima međunarodnih ekonomskih odnosa (u oblasti trgovine, energije, ishrane, razvoja, monetarnih i finansijskih pitanja), kao i nužnost promena u ekonomskoj i odgovarajućoj društvenoj strukturi zemalja u razvoju, one su jasno po-

kazale kako su dosadašnji parcijalni i nepovezani pregovori — i po-
red izvesnih rezultata — omogućavali, u krajnjoj liniji, više odla-
ganje i zaobilaženje nego stvarno iznalaženje suštinskih rešenja.

Nesvrstane zemlje su se, takođe, suprotstavile težnjama nekih
razvijenih zemalja da u periodu krize detanta i krize njihovih vla-
stitih privreda odgurnu u drugi plan rešavanje problema međuna-
rodnih ekonomskih odnosa i razvoja. One su duboko uverene da ni
razvijene zemlje ne mogu izaći iz ekonomskih poremećaja i teš-
koća bez zajednički utvrđene svetske politike razvoja i prelaska na
konkretno rešavanje pitanja izgradnje novog međunarodnog eko-
nomskog poretka.

Uprkos svim teškoćama i pritiscima kojima su bile i ostale izlo-
žene, nesvrstane zemlje i zemlje u razvoju odolele su raznim sla-
bostima i iskušenjima. Zahvaljujući, pre svega, njihovom razumnom
i konstruktivnom držanju, ideja o globalnim pregovorima je danas,
u svojim osnovnim okvirima, široko prihvaćena, mada svi otpori
nisu savladani, pri čemu se neki odnose i na suštinska pitanja.

Verujemo da postoje realni uslovi da predstojeći sastanak še-
fova država i vlada 22 razvijene zemlje i zemlje u razvoju, u gradu
Kankunu u Meksiku, doprinese prevazilaženju onih razlika koje još
stoje na putu opštem izražavanju političke volje za otpočinjanje
globalnih pregovora, i da će u širem smislu imati uticaja da se stvara
povoljnija klima za rešavanje najvažnijih problema međunarodnih
ekonomskih odnosa, i za realno ubrzanje razvoja zemalja u razvoju.

Bez otpočinjanja stvarnog rešavanja ovog, na svoj način, ključ-
nog problema današnjeg sveta, problema u kojem su sadržane i do
krajnjih granica zaoštrene protivrečnosti naše epohe, mi ne možemo
računati na dalju emancipaciju zemalja i na opšti napredak, na de-
mokratizaciju međunarodnih odnosa, a time ni na bezbednost i po-
uzdani mir u svetu.

Uporedo sa time, ogroman značaj ima i sve veća orijentacija,
na sopstvene snage i potencijale, kao i na udruživanje mogućnosti
koje imaju razvijene zemlje i zemlje u razvoju.

Nedavna konferencija »Grupe 77« u Karakasu dala je nove
okvire i podsticaje međusobnoj ekonomskoj saradnji zemalja u ra-
zvoju. To je jedan od prioriteta i naše zemlje, i mi tu moramo de-
lovati još organizovanije, savremenije i sa dugoročnom orijentaci-
jom, vodeći računa o posebnom položaju najmanje razvijenih ze-
malja u razvoju i o posebnim merama pomoći njihovom razvoju.

Veliku važnost ima energetska problem, koji naročito pogađa
najmanje razvijene među zemljama u razvoju. Sigurno je da ostale
zemlje u razvoju, naročito one koje raspolažu energetskim izvorima,

mogu veoma mnogo doprineti da se ovaj problem ublaži na način koji doprinosi solidarnosti i jedinstvu nesvrstanih, odnosno zemalja u razvoju.

Uvek smo isticali — drug Tito je to često činio — koliko je važno da nesvrstane zemlje, primerom svojih odnosa i jedinstvom svoje akcije, omoguće uspešno ostvarivanje ciljeva politike nesvrstano-
nosti.

Nikada nas nisu zabrinjavale razlike u gledištima, koje su — uostalom — i logičan odraz razlika u istorijskom nasleđu, geopolitičkom položaju ili stepenu razvijenosti. Tim pre smo davali i damo veliki značaj demokratskim odnosima u našem pokretu, koji omogućavaju da se nesmetano izraze sva gledišta i da se, putem demokratskog dijaloga, inspirisanog principima nesvrstano-
nosti, usaglas gledišta kao osnov za zajedničku akciju. Ta demokratičnost, suštinski različita od blokovske discipline i jedno od bitnih obeležja nesvrstano-
nosti, predstavlja važan faktor privlačnosti za mnoge zemlje.

Zabrinjava, međutim, grubo odstupanje od te prakse, kada pojedine nesvrstane zemlje svoje nasleđene ili druge sporove nastoje rešavati pribegavanjem sili. Mi želimo i u ovom trenutku — kada, oslanjajući se na ono što smo učinili, i svesni odgovornosti koju imamo, upiremo svoje poglede u budućnost nesvrstano-
nosti — još jednom da istaknemo neophodnost da nesvrstane zemlje rešavaju svoje sporove isključivo mirnim putem, onako kako to tražimo i od drugih. Vidimo u tome veliku ulogu regionalnih organizacija, kao i potrebu stvaranja jednog mehanizma u pokretu, odnosno u Organizaciji ujedinjenih nacija, kako bi sporovi — pre nego što prerastu u sukob — mogli biti uspešno rešavani. Pribegavanje sili i otvaranje sukoba dovodi u pitanje nezavisnost involviranih zemalja, zaustavlja ili usporava njihov razvoj, šteti ugledu i njihovom i pokreta, otvara prostor za uplitanje sa strane, a svim time ozbiljno slabi one teko-
vine koje su, zahvaljujući nesvrstano-
nosti, već ostvarene: nezavisnost, mirna saradnja, zajednički napredak.

Naši zajednički ideali i ideje, visoki zajednički interesi politike nesvrstano-
nosti u kojima su sadržani interesi svih nesvrstanih zemalja, celog čovečanstva, primoravaju nas da i sa ovog skupa uputimo apel Iraku i Iranu da nadvise svoje sukobe, da obustave oružane akcije i neodložno pristupe miroljubivom rešavanju svojih sporova, na osnovama prava, pravičnosti i principa nesvrstano-
nosti. Mi nijednog trenutka ne možemo ispustiti iz vida ogromne zadatke i odgovornosti, koji, u sadašnjoj situaciji, stoje pred pokretom i pred njegovim Sedmim samitom. Naš sledeći skup na vrhu sigurno bi mnogo dobio i na ugledu i na mogućnosti da bude u punoj meri uspešan, ako bi

se pre njega obustavili i rešili oružani sukobi i prevazišli teški sporovi između pojedinih nesvrstanih zemalja, u sopstvenom i opštem interesu.

Jugoslavija će i dalje nastaviti da se zalaže za ostvarivanje sve većeg jedinstva pokreta nesvrstanosti i njegove akcione sposobnosti na bazi izvornih principa politike i pokreta nesvrstanosti, koje su nam u zavet ostavili veliki osnivači našeg pokreta. Celokupan 20-godišnji istorijat pokreta nesvrstanosti pokazao je da ovi principi, utemeljeni na Beogradskoj konferenciji, imaju trajnu vrednost i da predstavljaju solidnu osnovu za građenje jednog novog i pravednijeg sveta sutrašnjice.

Spremajući se za nove akcije, posebno za predstojeću Sedmu konferenciju nesvrstanih zemalja, i gledajući u budućnost, želeo bih da podsetim na reči predsednika Tita izgovorene na Šestom samitu u Havani: »Naš pokret je okrenut ključnim problemima današnjeg svijeta — pitanjima mira, sigurnosti, razvoja i opšteg napretka. On izražava suštinske interese cijelog čovečanstva, a ne samo jednog njegovog dijela. Utoliko je veća njegova historijska odgovornost. Ta odgovornost je na svima nama. Mi ne smijemo nikada izgubiti iz vida ono što nam je zajedničko i što nas udružuje. Moramo se suprotstavljati svemu što nas razdvaja, što pogoduje proturanju tuđih interesa u naše redove.

Naš stalni interes i naš strategijski cilj u ovom trenutku jeste dalje da afirmišemo izvorne principe politike nesvrstanosti, i da na osnovu njih jačamo solidarnost, jedinstvo i akcionu sposobnost pokreta nesvrstanosti. To su pouzdani putokazi našeg kretanja u budućnot. Samo tako možemo uspješno doprinositi izgradnji svijeta kakvome težimo.«

Ove reči druga Tita su i dalje u potpunosti aktuelne. Za nas one predstavljaju podsticaj, ali i obavezu da ulažemo još veće napore kako bi se ostvarili plemeniti ciljevi nesvrstanosti.

Naš nezavisan položaj u međunarodnim odnosima i privrženost politici nesvrstanosti imaju svoje duboke korene u našoj revoluciji i čitavoj posleratnoj istoriji. Mi u takvom položaju i politici vidimo najbolji, jedino moguć put kontinuiteta osnovnih vrednosti naše revolucije, ali i naš dug koji kao socijalistička zemlja imamo prema progresu u svetu. Mi za sebe — drug Kardelj je tu dao i teorijski doprinos — van ciljeva i principa nesvrstanosti ne vidimo progresivniji način delovanja kako bi svi narodi i ljudi u svetu bili slobodni u bezbednosti i prosperitetu. Uvereni smo da upravo dosledna politika nesvrstanosti u najvećoj meri vodi ostvarivanju one

humanističke vizije sveta, koju su izgradili najveći napredni umovi čovečanstva.

Mi duboko verujemo — često smo to isticali — da epoha u kojoj živimo, zakonitošću društvenog i ekonomskog razvoja, otvara sve veće prostore za politiku nesvrstanosti, za ideale i ciljeve kojima se inspiriše. Svet mora, ako želimo da izbegnemo kataklizmu, pre ili kasnije poći putem mira, saradnje i svestranog razvoja u korist svih naroda i svih ljudi.

Zato je nesvrstanost za nas i za mnoge, mnoge druge — da još jednom navedem misao druga Tita — ne samo savest već i budućnost čovečanstva.